

Dragoslav Hadži Tančić

DA LI JE TAKO GOVORIO ZARATUSTRA

Ni dan ni noć, neki danonoćni trenutak, možda polarna svetlost spuštена do naše geografske širine, mesto – neprepoznatljivo, moglo je biti Petrovaradinska tvrđava, bočna strana Kalemegdanske terase, ili samo kulise Kineskog zida.

Ona odskoče od bedema na stazu. Posrće, potom poskakuje njišući se dok je odvojena od tla.

U provaliju se strovaljuje onaj. Uzvikuje: **In vivo**.

To nije krik za koji se kaže da je neljudski. Niti je podražavanje nekog drugog uzvika, na primer uzvika: *Vive la France!* Ne, objavilo se kao svoje.

Jeste, objavilo se, znao sam odmah, u odjecima se objavljivalo, ali kako: kao potvrda, protest, ili, možda, kao manifest?

Ona prestaje da poskakuje, nije više ni zanjihana, primirila se, i na svaki odjek uzvika **In vivo** uzvraća, čini se škriputavo, uzvikom **In vitro**.

Prizor je bez svedoka, ali ko zna, iz daljine, kao u nekoj neobjašnjivoj pristrasnosti kojoj se ne sluti naklonost, možda zato i zagrcnuto, dopire objašnjenje: In vivo – naživo; in vitro – u laboratoriji.

Ne poverovah u slučajan pad onog. Pad je mogao biti samo posledica jedne od dveju namera. Ali čije? Njegove ili njene? Njegovo propadanje bilo je sa zadržkom, kontrolisano, dakle. Njeno očajanje, u škriputavosti, bilo je nestvarno. Ni odgonetanje ove nedoumice ne objašnjava sve. Zašto baš taj uzvik onog? Mogao je biti u njegovoj nameri, ako je već skočio u ponor, ali i u njenoj nameri da se baš takav uzvik iz njega otme, ako ga je već gurnula, jer ona je svakom odjeku njegovog **In vivo** uzvračala uzvikom **In vitro**. Konačno, zašto baš takav njen utuk na njegov uzvik?

I ko je bio onaj, ali i ona?

Ovo pitanje, ali i neverica u njegov slučajan pad i nedoumice o njegovim i njenim namerama obužeše me sa buđenjem, naglim, još zagluhnutoj jednim i drugim uzvikom.

Primiri se, rekoh sebi, protrljaj oči, opipaj se, udahni vazduh. I... položi se na vivisekcionni sto.

Otkuda sada to, upitah se, da se položim na vivisekcionni sto? Da bi ti se pokazalo da si ti – onaj. Reklo mi se samooptužujuće zbog neprepoznavanja. Ili samoprezrivo zbog pretvaranja?

Ostao sam uvijen u ćebet. Tako mumificiran izvukao sam ruku. Počeo sam da razmravam šaku. Tek u nekoj ležernoj pripremi za odbranu, oslobađajući ruku utrnulosti, pa onda i isprobavanjem spretnosti ruke, čineći neke znake. Ne posežem li pak za oblačkom mirisa sveže štamparske boje? Na njegovo prisustvo alarmirala je budnost nozdrva. Utom mi se ruka, raširenih prstiju, prenela na nahtkasnu. Položila se na naslagane primerke moje iz štampe tek izašle knjige u izdanju Književnog društva „Sveti Sava“ u ediciji NA ŽIVO.

Autorsko čedo našlo se pod mojom skrovitom zaštitom. Ili je bilo obrnuto, da se sâm uz njega privijam? Možda i javljam sebi iz njega? Sebi probuđenom ili onom iz sna? Jednom ili drugom, tek prepoznao sam se u *onome*. Kako se nikada ne greši. U protivljenju, nepri- znavanju i osporavanju sebe od drugog. Prokazivan je moj čin samouništenja kao simulir- an. Moja lozinka nije prihvaćena kao valjana propusnica za priznavanje žrtve. Jedno i drugo uprkos mome odlučnom i nepokolebljivom predavanju sebe nemilosti. Sopstve- noj ili tuđoj nemilosti, na istome je. Ako sam se tuđom prinudom našao nad ponorom, ne isključujem da je i tako moglo biti, želja da smrću završim nije ni pod tom okolnošću bila manja od spremnosti da u sopstvenom pokušaju skončam. Nije, međutim, uspelo, jesam živ izašao iz sna, evo me, a desilo se tako bez moje volje, prilika se stoga ne može smatrati propuštenom, pa tako ni meni pripisati krivica zbog takvog ishoda.

Smrt, po sopstvenoj odluci ili uz moj pristanak, svejedno, sa kakvim ciljem? Sebičnim ili velikodušnim, prizemnim (ako takav u voljnoj smrti može biti) ili uzvišenim, u lažnoj na- di ili u iskrenoj veri? Ne mogu biti sebi sudija u takvom premišljanju.

Zbog toga pak ne uskraćujem priznanje na čiju sam korist izvodio smrtonosnu radnju, svoju ili izdavačevu, trećeg nije moglo biti. Ako se tom priznanju može pokloniti vera ka- da ne razlikujem miris štamparske boje od zaostalog utvarnog daha sopstvenog nestajanja. Ipak ga polažem. Stavljao sam svoj život na *jeste* edicije NA ŽIVO u kojoj se pojavila moja knjiga. Usput, prisećam se, uzvraćao sam prigovoru o prikladnijem prevodu latin- skog *In vivo* – u živome, **u**živu; protivio se tom insistiranju na doslovnosti koja anestezira bol trpljenja **na** živo.

Ubih se dokazujući ali nema kome, jadikuju oni čiji razlozi ostaju nedostupni drugima. Jesam li ja iz tog društva? Jemčim, eto, za sopstveno žrtvovanje u snu i polažem račun o razlogu žrtvovanja, ali zar i ne razuveravam? Koga? Onu, iz sna. I u čemu? Da žrtva nije uzaludna, za slučaj da je njeno *In vitro* na moje tako jurišavo *In vivo* bilo odvrćajuće. Ne upadam, međutim, u zamku olakog prihvatanja takvog *In vitro*, uzvratnog bez propuštanja na svako moje *In vivo*, moguće i prkosnog, pa tako i podstičućeg u njegovoj izazov- nosti. Opominjem se i lukavstva suprotstavljanja u navođenju na željeno.

Je li to već spremnost da uzvratim? Ne, od te namere odvrća me obuzetost sumnjom da se njena grešnost u meni uvećava sa nestvarnim narastanjem opasnosti, kako sa opa- snošću uvek biva u obnavljanju sećanja na aveti straha. Ali znam da bez odbrane ne smem da budem ako je i lišim svake krivice.

Ispostavi li se da je njeno *In vitro* bilo samo sablažnjavajuće, jer joj se moje *In vivo* pri- kazivalo kao podmetnuto, prevarno dakle... Pristojno odstojanje je ono što bi i sama po- želela.

A šta mi preostaje ako njeno *In vitro* nije bilo uterivanje u laž moga *In vivo* već samo pokušaj da me oslobodi zablude o delotvornosti tog mog *In vivo*? Da se ne oglašavam na poziv osvešćenja.

A kada, uz sve, i ne znam ko je ona u tom svom ostajanju bez uzmaka na crti *In vitro*? Navući ćebe preko glave.

I to bez oklevanja učinih.

Nisam proveravao deklaraciju o sastavu ćebeta. Znao sam da sam to učinio prilikom kupovine. WOOL 100%. Odbijao sam mogućnost manjeg procenta. Samo sam pomislio

da ni oni najpozvaniji u personalu proizvođača, sećate se, *Varteks Varaždin*, nisu slutili (još uvek?) kakvu sve namenu, i u kome vremenu, može imati ta njihova apsolutna garancija. Ali nipošto ne prihvatiti njenu životnost bez provere, opomenuo sam se. Deklaracija nije pod sumnjom, životnost je, međutim, nešto drugo, ona mora biti potvrđena. Bez odlaganja. Zaogrćem se ćebetom i izlazim na ulicu. Osvrćem se levo i desno, krećem odlučno na jednu stranu, preda mnom izlog, u njemu, na reklamnom panou – VIVOKs. Upadam u prodavnicu i pitam čemu služi. Jačanju; vitalizacija, znate. Samo to, učinilo mi se nedovoljnim, i pitam: čemu još? Čišćenju, kažu mi. Čega, pitam. VITROaža, zakotrljaju u jedan glas čovek i žena; jedva razabiram da je u pitanju vitraž. Garantovano najbolje, ubrzano dodaju. Za prvo ili drugo, u nedoumici sam, povlačim granicu između vitalizacije i praktikovanja higijene. Jedna kap i staklo progleda. Ali ga trenutno nema na lageru. A kada će ga biti, pitam. Nikada više, odgovara žena. Lupim se po čelu, i povedem se za sobom. Povratice se, neka odpava, kaže čovek, eto, ima i ćebe, WOOL 100%.

Sve se složilo, poslednje je čega se sećam da sam rekao.

Da je navlačenje ćebeta preko glave, a zatim i potpuno prepokrivanje njime bilo odlučujuće u kritičnom trenutku odbrane moje knjige, posumnjao sam odmah po ovom drugom buđenju. Ima knjiga pouzdaniju zaštitu. Ko bi mogao poreći da se knjiga nepobitno potvrđuje u svojoj vrednosti tek učestalošću uzimanja u ruke pred spavanje? I zašto bi sopstvena u takvoj sopstvenoj upotrebi bila izuzetak? I zar u ovom drugom slučaju za rečenu potvrdu nije dovoljno i samo polaganje ruke na korice knjige (neka se zanemari ubedljivost mnoštva primeraka pod rukom)? I šta, konačno, tom ritualu, neka je on i u navici uspavlivanja, može oduzeti napadna himničnost suseda iza zida. Taj neizostavnim oštrim uzvikom *Vive la France!* Dopunjuje svoje neumorno pevanje Marseljeze? Evo ga, po ko zna koji put – *Allons, enfants de la patrie, le jour de gloire est arrivé.*¹¹ Ipak je to prevršilo meru, i ja... podižem pesnicu. Makar zbog digniteta pitanja da li i urednik i njegov autor, ako i nisu deca slave, zaslužuju svoj dan. I jesu li i oni uopšte nečija deca ili su pastorčad, možda i nahočad?

Kuc, kuc, javilo mi se iz glave, sve to hoću da znam samo zbog pretnje *In vitro* šibom!

I sama ova strogo lična dojava bila je dovoljno da odustanem od svakog protesta na pomen tuđeg dana slave. Nisam, međutim, bio uveren da li je takva moja popustljivost dovoljna da moje *In vivo* zadobije naklonost suprotstavljenog mu *In vitro*. Osim ako se ispostavi da je nesaglasnost takve naravi da je može otkloniti i jutarnje provetranje. Ali ako treba i počistiti? Bilo je potrebno, nisam se dvoumio. Samo kako? Pribor su metla i(li) pajalica.

Nisam li se, već, samo opajavao? Skidao paučinu sa sebe? I da li je to bilo dovoljno? Ako jeste, čime se potvrđuje? Na primer. Mojim, iako mučnim, dolaženjem k sebi? Pokazanom spremnošću da se podvrgnem vivisekciji? Neizbegavanjem podrške opitu povlačenja (vitro)eksperimentatora u staklence epruvete (ne znam čija bi to ideja mogla biti ali bih je podržao)?

Ako to sve nije dovoljno za zapis o živom i neživom u kartici moje literarne dostojnosti, ne svedoči li bar o tome kako ću ustati ovog jutra? Na levu, svakako... Nogu? Ako je

¹ Napred, deco otadžbine, dan slave je došao.

ono što imam na mestu noge još uvek zamena noge. Otkuda najednom ta sumnja? U zamenjeno ili u njegovu zamenu? Ili u ono što je zamenjeno ostavilo zamenu, da joj služi?

Da li je i zamenu telesnog imao u vidu Zaratustra kada je govorio (Tako je govorio Zaratustra) da je više pameti u tvome telu, nego u tvojoj mudrosti, obraćajući se prezritelju tela? Ako jeste, na kakvu zamenu telesnog je mislio?

Zašto bi, pitam u ime Zaratustre, proteza noge imala manje pameti od same noge, u svakoj poredivosti, pa i spram mudrosti svoga posednika? Lično sam spreman da pred sopstvenu, zavedenu kao *endoproteza*, položim (prospem) svu svoju raspoloživu mudrost.

Može se samo činiti da mi je iznenada došlo da to učinim.

Proteza moje leve noge jeste *In vivo* fragmentarnost moje telesnosti. To se ne dovodi u sumnju. Ali šta je sa tim neživim u živom kad se već moja književna stabljika olistava i brsti po toj, ili bar njoj uporedivoj podeli? Sama predmetnost proteze mogla bi nju, protezu, svrstavati na drugu stranu od moga živog. U punom opravdanju, mislim, kada je ono, to živo, gubitničko. Je li sada bilo pred takvom pretnjom? Po svemu sudeći jeste. I onda se prelomilo u njoj, odlučila je da se i ona pita u mome obračunu sa samim sobom? A to bez presecanja ne biva. Na svoje pulsirajuće *In vivo* udomljenje položila je mač svog posteljličnog, dobro, povojnog *In vitro*. Je li to zbunjujuće (ne čini li se zastrašujućim)? Samo u neznanju prilika. Pa, ona još uvek svoju sraslost sa mnom propušta kroz filter jednom izvedenih laboratorijskih simulacija stvarnosti. Drukčije i ne bi moglo biti u njenom vernom služenju mome pronošenju, ne rekoh provlačenju, kroz život. Jer njena pupčana vrpca sa svojom *In vitro* fazom nije mogla biti prekinuta. Programatsko, i tako dalje, do garancija njenih referenci. *In vitro* prošlost neizbrisiva je u suđenoj joj *In vivo* datosti.

Da, taj njen filter laboratorijskih simulacija stvarnosti propustio je ono što sam kao svoje potpisao. Propusnica ili ulaznica? Ne sitničarim pred otvorenim vratima.

Da li je pri svemu mogla da izostane njena ispravka: *In vivo* – ne, *In vitro* – da, suviše je, pokazalo se, pitati.

Sve sam to morao da znam, ali se toj obaveznosti i njenim naložima u snu zameću tragovi.

Sada sam po treći put budan. Toliko je valjda potrebno da mi se objavi kako je ONA poslednja odbrana moje književne autentičnosti u nenarečenom *In vitro* prikazanju.

Ostajem, međutim, u nedoumici da li je njoj dopušteno da i po potrebi jednog praktičnog učinka bude ravna samoj nozi. Imam u vidu izdavanje karte nepoželjnosti.

Šut karte, dabome.

Samo da senka mog osvetlanog obraza ne padne na izdavača!